HERONOV VZOREC A ZVONKA VPÍSANÉ KRUŽNICE

MILOŠ FRANEK, Prievidza

Kružnicu dotýkajúcu sa práve jednej strany trojuholníka a priamok, na ktorých ležia ostatné dve, nazývame zvonka vpísanou kružnicou. V článku odvodíme vzorce pre polomery zvonka vpísaných kružníc a v súvislosti s tým podáme jednoduchý dôkaz Heronovho vzorca. Poznamenajme, že zápis typu AB použijeme ďalej tak na označenie úsečky, ako aj jej dĺžky (druhá možnosť nastane práve vtedy, keď sa taký zápis vyskytne v akejsi rovnosti).

Použijeme tieto známe fakty:

(a) Priesečník dvoch rôznobežných dotyčníc tej istej kružnice má od dotykových bodov rovnaké vzdialenosti.

(b) Osi uhlov vytvorených dvoma rôznobežkami sú na seba kolmé.

(c) Ostré uhly s navzájom kolmými ramenami sú zhodné.

(d) Polomer ϱ kružnice vpísanej trojuholníku je daný vzorcom

$$\varrho = \frac{P}{s}$$

kde P je plošný obsah trojuholníka a s je jeho polovičný obvod.

(e) Pri obvyklom označení základných prvkov trojuholníka sa vzdialenosť vrchola A od dotykových bodov vpísanej kružnice so stranami AB, AC rovná hodnote $s - a$. Vzdialenosti vrcholov B, C od „príslušných" dotykových bodov sú v tomto poradí: $s - b$, $s - c$.

V trojuholníku ABC s plošným obsahom P, polovičným obvodom s a s obvyklým označením dĺžok strán označme zápismi $k \equiv (S; \varrho)$, $k_a \equiv (S_a; \varrho_a)$ v tomto poradí vpísanú kružnicu a kružnicu zvonka vpísanú, ktorá sa dotýka strany BC (*obr. 1*). Dotykový bod kružnice k so stranou AB nech je T a dotykové body kružnice k_a s priamkami BC, CA, AB budú v tomto poradí T_1, T_2, T_3.

Na základe (a) dostaneme

$$AT_3 + AT_2 = (AB + BT_3) + (AC + CT_2) = AB + BT_1 + AC + CT_1 =$$
$$= (BT_1 + T_1C) + AC + AB = a + b + c = 2s$$

čiže

$$AT_3 + AT_2 = 2s$$

Podľa (a) platí $AT_3 = AT_2$, čiže aj

$$AT_2 = AT_3 = s \tag{1}$$

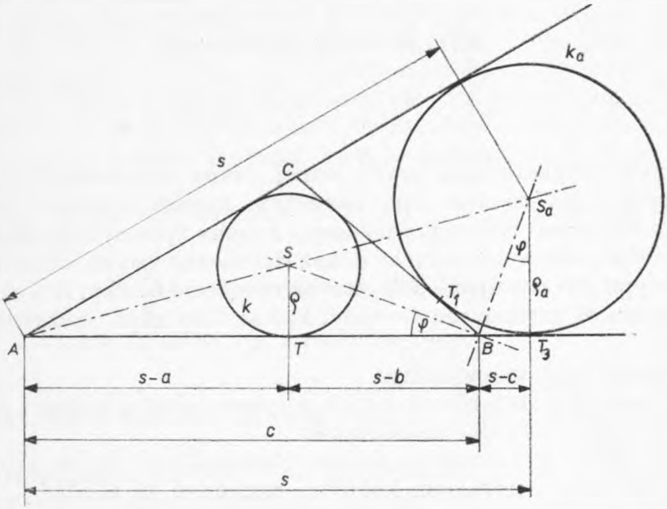

Z tvrdenia (e) vyplýva

$$AT = s - a$$

$$TB = s - b$$

a podľa (1) zase

$$BT_3 = s - c$$

Teraz už ľahko vypočítame polomer ϱ_a z podobnosti

$$\Delta AT_3S_a \sim \Delta\, ATS$$

a z tvrdenia (d)

$$\frac{\varrho_a}{s} = \frac{S_aT_3}{T_3A} = \frac{ST}{TA} = \frac{\varrho}{s-a}, \qquad \varrho = \frac{P}{s},$$

$$\varrho_a = \frac{P}{s-a} \tag{2}$$

Cyklickou zámenou dostávame vzorce

$$\varrho_b = \frac{P}{s - b}$$

$$\varrho_c = \frac{P}{s - c}$$

pre zvonka vpísané kružnice $k_b \equiv (S_b; \varrho_b)$, $k_c \equiv (S_c; \varrho_c)$, ktoré sa v tomto poradí dotýkajú strán CA, AB.

Pomocou predošlých výsledkov odvodíme Heronov vzorec. Podľa (b), (c) zistíme, že trojuholníky BTS, S_aT_3B sú podobné a platí

$$\frac{\varrho_a}{s - c} = \frac{S_aT_3}{T_3B} = \frac{BT}{TS} = \frac{s - b}{\varrho}$$

$$\varrho\varrho_a = (s - b)(s - c)$$

Odtiaľ dosadením podľa (d) a (2);vychádza

$$P = \sqrt{s(s - a)(s - b)(s - c)}$$

Pre zaujímavosť uveďme v tejto súvislosti túto úlohu XIV. roč. MO, ktorá vtedajším účastníkom kategórie A robila najväčšie ťažkosti:

V rovine sú dané vedľajšie uhly $\sphericalangle MON$, $\sphericalangle NOP$ a vo vnútri uhla $\sphericalangle NOP$ je daný bod Q. Bodom Q veďte priamku, ktorá s polpriamkami OM, ON ohraničuje trojuholník, ktorého obvod sa rovná danému kladnému číslu $2s$.